

จากวัดบางน้ำจืดถึงวัดตานีนรสโมสร

ดร.นพ.วิทยา ยวชิต¹

ในรัชสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ชาวไทยพุทธประกอบด้วยข้าราชการ (สมัยนั้นเรียกสี่วันกรมการเมือง) ที่อยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำปัตตานีร่วมกับชาวไทยเชื้อสายจีนที่อยู่บริเวณตลาดจีนฝั่งซ้ายของแม่น้ำปัตตานีและบริเวณที่อยู่ใกล้เคียงได้รวมใจกันสร้างวัดไทยวัดแรกในบริเวณกลางเมืองตานีจนเสร็จในปี พ.ศ.2395 ชาวบ้านเรียกชื่อวัดอย่างไม่เป็นทางการว่า “วัดบางน้ำจืด” เพราะวัดอยู่ติดแม่น้ำ และน้ำหน้าวัดจืดเนื่องจากน้ำเค็มจากทะเลขึ้นมาไม่ถึง เพราะอยู่ห่างจากปากอ่าวขึ้นมาถึง 2 กิโลเมตร

วัดบางน้ำจืดสมัยนั้นยังไม่มีโบสถ์ มีแต่กุฏิทำด้วยไม้มุงกระเบื้องอิฐเผา มีพระสงฆ์อยู่ประจำไม่มากนัก มีศาลาโรงธรรมเป็นที่บำเพ็ญบุญในวันพระและวันเทศกาลเนื่องจากไม่มีโบสถ์ พระจึงต้องลงไปทำสังฆกรรมกลางน้ำโดยมีไม้เสาปักผูกเรือ มีท่าเทียบเรือให้พระขึ้นลงได้สะดวก การทำสังฆกรรมในน้ำแบบนี้เรียก “อุทกกุเขปะสีมา”

ตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์สมัยรัชกาลที่ 4 ชีวิตความเป็นอยู่ของคณะสงฆ์ในมณฑลปัตตานีและกัณฑ์ต้นไม่มีหลักฐานปรากฏ แต่ก็พอจะสันนิษฐานได้ว่าความเป็นอยู่ของ

คณะสงฆ์ในเวลานั้นไม่มีแบบแผนอะไรมากนักเท่าที่ถือปฏิบัติกันอยู่ในธรรมวินัยและศึกษาพออ่านออกเขียนได้แล้วท่องสวดมนต์ ศึกษาพระธรรมวินัยและปกครองตนเองอย่างอาจารย์ปกครองศิษย์ กล่าวคือพระเถระรูปใดเป็นพระอุปัชฌาย์ของภิกษุสามเณรกลุ่มใดก็คงปกครองเฉพาะภิกษุสามเณรกลุ่มนั้น ไม่ไปยุ่งกับวัดอื่น

ครั้นสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ตั้งแต่ พ.ศ.2411 เป็นต้นมา พระองค์ได้เสด็จประพาสต่างประเทศ และหัวเมืองภาคใต้หลายคราว และเมื่อ พ.ศ.2431 ได้เสด็จประพาสแหลมมลายูปรากฏข้อความตามพระราชหัตถเลขาว่า “เสด็จประพาสเมืองตานี เมื่อวันจันทร์ ขึ้น 5 ค่ำ เดือน 10 ปีชวด สัมฤทธิศก ศักราชแจก 1306 เสด็จประทับที่วัดบางน้ำจืด ทอดพระเนตรเห็นอุโบสถซึ่งสร้างเสร็จใหม่ๆ เป็นของนางละนง แซ่เล่า ตั้งอยู่บนถนนศาลเจ้าตลาดจีน รูปทรงเป็นแบบจีนมีขนาดเล็กมากไม่เหมาะแก่การพระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาที่เจ้าเมืองกรมการเมืองประชุมกันถือเอาที่วัดนี้ทุกๆ ปี อีกทั้งศาลาการเปรียญก็เก่าแก่ หลังคามุงจากสาकु ดังนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินให้หลวงจีนคณานุรักษ์ทำศาลาการเปรียญไว้สำหรับ

¹ อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนยุวชิตบริหารธุรกิจปัตตานี

เป็นที่เรียนหนังสือไทย และโปรดเกล้าฯ ให้คณะกรรมการเมืองสร้างกฎแบบจีนอีกหลังหนึ่งสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ นอกจากนี้ยังให้สร้างพลับพลาตามคำบอกเล่าของพระยาพิบูลพิทยาพรรคอดีตรวมการมณฑลปัตตานีและนครศรีธรรมราช คำว่า “พลับพลา” ในพระราชหัตถเลขานั้นน่าจะหมายถึงศาลาจตุรมุข ศาลานี้ทำด้วยเสาใหญ่ 4 เสาล้อมก่ออิฐโอบกปูน ตัวศาลาหรือพลับพลาที่มีที่ว่างตรงกลาง หลังคาทรงไทยมีมุขยื่นออกไป 4 ทิศ ใช้เป็นที่ตั้งน้ำพิพัฒน์สัตยา สร้างเสร็จในรัตนโกสินทร์ศก 108 ตรงกับศักราชแฉก 1306 เจ้าเมืองเจ็ดหัวเมืองในครั้งนั้นมีพระยาเพชรภินบาล เจ้าเมืองหนองจิกคนเดียวที่เป็นไทยพุทธ การรับเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเมืองตานีในครั้งนั้น สมุหเทศาภิบาลได้สร้างท่าเรือเพื่อรับเสด็จทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำปัตตานี ตรงข้ามกับท่าเทียบเรือของวัดน้ำจืด ท่าเรือนี้ชาวบ้านเรียก “ท่าสุลด่าน” อยู่บนถนนที่ตัดขึ้นใหม่ (ถนนสายบุรี) ทางไปศาลากลางจังหวัดและอยู่ระหว่างศาลหลักเมืองและสำนักงานป่าไม้เขตในปัจจุบัน

พ.ศ.2432 รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสหัวเมืองในแหลมมลายูอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากนายแพทย์ถวายคำแนะนำให้เสด็จเปลี่ยนอากาศ หลังจากอาการประชวรทุเลาลง พระองค์จึงเสด็จออกจากพระนครเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ.2432 โดยเรือพระที่นั่งอุบลนฤทิส ถึงเมืองสงขลา วันที่ 20 กรกฎาคม และในวันที่ 30 กรกฎาคม เสด็จถึงเมืองหนองจิก โดยมีพระยาเพชรภินบาล (ทัต ณ สงขลา) เป็นผู้ว่าราชการเมือง ขณะที่เรือทอดสมอยู่หน้าเมืองหนองจิกนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหน้าที่อาราธนาพระเถระ 2 รูป ไปยังเรือพระที่นั่งเพื่อสอบถามเรื่องราวของฝ่ายพุทธจักรในหัวเมืองภาคใต้ หลังจากนั้นทรงพระราชทานสัญญาบัตรสมณศักดิ์ให้มี

ตำแหน่งเป็น เจ้าคณะเมือง คือ

1. ให้เจ้าอธิการนวล วัดหนองจิก เป็นพระครูพิบูลย์สมณวัตร ที่สังฆปาโมกข์ เมืองหนองจิก ปกครองวัดในเขตเมืองหนองจิกรูปหนึ่ง
2. ให้เจ้าอธิการสุข วัดบางน้ำจืด เป็นพระครูพิพัฒน์สมณกิจ ที่สังฆปาโมกข์เจ้าคณะเมืองตานี ปกครองวัดในเมืองตานี เมืองยะลา และเมืองรามันห์รูปหนึ่ง
3. ให้เจ้าอธิการนุ้ย วัดมะปรางทอง เป็นพระครูธรรมวิโรจน์ ที่สังฆปาโมกข์ เจ้าคณะเมืองยะหริ่ง ปกครองวัดในเขตเมืองยะหริ่งรูปหนึ่ง
4. ให้เจ้าอธิการจันทร์ วัดกรักขี เป็นพระครูญาณวิมล ที่สังฆปาโมกข์ เจ้าคณะเมืองสายบุรี ปกครองวัดในเขตเมืองสายบุรีและเมืองระแงงรูปหนึ่ง
5. ให้เจ้าอธิการทอง วัดชลธาราสิงเห เป็นพระครูอินทสุวรรณาจารย์ ที่สังฆปาโมกข์ เจ้าคณะเมืองกลันตัน ปกครองวัดในเขตเมืองกลันตันรูปหนึ่ง (วัดในกลันตันสมัยนั้นมี 38 วัด)

ขณะที่พระองค์เสด็จประทับอยู่ในเรือพระที่นั่งหน้าเมืองหนองจิกนั้น ได้ทรงทราบข่าวศาลาการเปรียญที่โปรดให้สร้างไว้ที่วัดบางน้ำจืดเมื่อศกก่อนนั้นสำเร็จแล้ว จึงพระราชปรารภว่า “เป็นโอกาสให้ได้ฉลอง” จึงโปรดให้พระยาตานี พระศรีบุรีรัฐพินิช พระพิพิธภักดี และหลวงจีนคณานุรักษ์ที่คอยเฝ้าเมืองหนองจิกได้กลับไปรับเสด็จที่วัดบางน้ำจืด แล้วเสด็จจากเรือพระที่นั่งลงเรือกระเชี่ยงเข้าปากน้ำปัตตานีเดิมที่ตำบลบางตาเว เข้าไปตามลำน้ำถึงวัดหนองจิก (ลำน้ำที่กล่าวนี้เป็นปากอ่าวของแม่น้ำปัตตานีเดิมซึ่งไหลคดเคี้ยวจากตำบลปรีกี อำเภอยะรัง ต่อมาเจ้าเมืองปัตตานีเดิมได้ขุดให้แม่น้ำปัตตานีไหลตรงมาทางเมืองตานีผ่านวัดบางน้ำจืด ไปออกปากอ่าวที่ตำบลลยูโย หรือปากน้ำปัตตานีปัจจุบัน แม่น้ำปัตตานี

เดิมจึงมีน้ำไหลน้อยผ่านเมืองหนองจิกไปออกทะเลที่บางตาวา หรือบางน้ำจืด (การขุดแม่น้ำให้ผ่านเมืองตานีเพื่อเข้าเมืองตานีจะได้ค่าภาคหลวงแร่ดีบุกจากยะลา-ผู้เขียน) พระองค์ทรงพักที่หนองจิกและพระราชทานเงิน 20 ชั่ง พระยาหนองจิก หรือพระยาเพ็ชรธาภิบาลนฤเบศร (ทัต ฌ สงขลา) เพื่อสร้างพระอุโบสถขึ้นไว้เป็นที่ถือน้ำพิพัฒน์สัตยา หากเมื่อสร้างแล้วขาดเงินก็ให้เปิดต่อไปอีกได้ นอกจากนั้นยังทรงเปลี่ยนชื่อวัดหนองจิกเป็น “วัดมูจลินทวาปีวิหาร”

การเสด็จฉลองศาลาการเปรียญที่วัดบางน้ำจืดนั้นมืออยู่ในพระราชหัตถเลขา อันปรากฏตามเรื่องประพาสแหลมมลายูว่า “วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2432 เวลาเช้าโมงเศษ จอดเรือที่วัดตานี มีพระยาดานี (พระยาพิทักษ์ธรรมสุนทร) พระศรีบุรีรัฐพินิจ (ยะรัง) พระพิพิธภักดี (ยะหริ่ง) ลงมาหาเป็นการเฝ้าแบบไปรเวตในเรืออุบลบุรุษพิเศษเปลี่ยนตราพระยาดานีเป็น จ.ม.พระยาพิทักษ์ฯ เป็นม.ม. พระศรีฯ ให้เป็น ถ.ม. พระพิพิธ ให้ ท.ช. เห็นว่าพวกนี้มาจอดในทะเล แดดร้อนนักสั่งให้เขาขึ้นไปคอยรับเสด็จที่วัดก่อนเวลาเวลา 4 โมง แต่งตัวเต็มยศ เพราะจะมีงานเป็นการฉลองวัด ขึ้นไปชั่วโมงหนึ่งถึงฉนวนน้ำ หน้าวัดตานีบางน้ำจืด ขึ้นไปเลี้ยงพระบนศาลาการเปรียญที่สร้างขึ้นใหม่ พระสงฆ์ 7 รูป หลวงจีนคณานุกรักษ์ จัดสำรับมีของตักบาตรขึ้นไปจากเรือด้วย พระยาดานีจัดของไทยทานมาช่วยในการทำบุญ มีงานฉลองโนราห์ 2 โรง มายง 1 โรง หนังแขก 1 โรง หนังไทย 1 โรง รำกฤษ เล่นกันตั้งแต่เช้ายันเย็น มีราษฎรมาประชุมกันกว่า 3,000 คน เต็มทั้งลานวัด ได้ให้พระยาไชยา (พระยาวชิรสัตยารักษ์-ข้า ศรียาภัย) ล่วงหน้าขึ้นมาแต่เวลานี้ ให้จัดซื้อของขนม ผลไม้และของกินต่าง ๆ บรรดาไม้ในตลาดทั้งสิ้นจะเลี้ยงราษฎร พระยาไชยา ซื้อมาได้เพียง 18 เหยียดหมดตลาด ต้อง

ว่าให้ทำใหม่และให้หาขายอีก ได้ของมาตอนบ่ายจำนวนเงิน 69 เหยียดก็หมดสิ่งของแล้วแจกราษฎรเป็นการครึกครื้นสนุกสนานมาก เวลาเย็นได้ตั้งทานเงินเฟื้อง เงินสลึง 7 ชั่ง บันมิให้ผู้หญิงผู้ชายปนกันแข่งทานเสียงร้องกิว ๆ เหมือนเร่งพายเรือก็ก่อกองกลาหลกกันยิ่งใหญ่ แล้วมีการชนแกะ ท่านผู้ช่วย 2 คนลงไปเดินอยู่กลางสนามจนถึงพระยาพิทักษ์ธรรมสุนทร พระยาดานีเองก็อดคันมือไม่ได้ ดูเป็นการสนุกรื่นเริง ตั้งแต่เจ้าเมืองกรมการลงไปจนราษฎร มีหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่ไม่ขาด พวกบุตรภรรยาเจ้าเมืองกรมการ ก็พากันไปนั่งหน้าพลับพลาอยู่วันยังค่ำ พลับพลาที่ห้ามไม่ให้ทำขึ้นทำงานได้ (พลับพลาในที่นี้เข้าใจว่าเป็นศาลาจตุรมุขเพื่อเป็นที่ถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ซึ่งได้ถูกรื้อเมื่อทำโบสถ์ใหม่ดังที่เห็นในปัจจุบัน-ผู้เขียน) แจ้งได้ติดศิลาจารึก เรื่องที่ปรารภสร้างศาลาและเดิมชื่อวัดว่า “วัดตานีนรสีมอสร” (ศิลาจารึกเป็นหินอ่อนสลักหนังสือสีทองพระมหากลิ่งรามธรมุโม พระปริยัติวรการศึกษางหวัดปัตตานี เก็บไว้ราว 10 แผ่น (พระญาณโมลีเอาไปติดผนังโบสถ์ที่สร้างใหม่หลายแผ่น-ผู้เขียน) หลวงจีนคณานุกรักษ์ลงทูลเลี้ยงข้าราชการและทหารทั่วไปได้ตรา ว.ม. ดวงหนึ่งกับสิ่งของอื่น ๆ ตามสมควร คนที่พระยาดานีเกณฑ์มาใช้ 400 คน ก็ให้แจกเงิน 10 ชั่ง” จบข้อความในพระราชหัตถเลขาฯ

พ.ศ.2439 พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระวิจิตรวรศาสน์เป็นพระยาสุขมณัษพินิจตำแหน่งข้าหลวงเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลนครศรีธรรมราชและตั้งให้พระยาศักดิ์เสนี (หนา บุนนาค) เป็นพระยาเดชานุชิต ตำแหน่งข้าหลวงเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลปัตตานีและโปรดให้ข้าหลวงเทศาภิบาลจัดให้เจ้าเมืองกรมการได้รับพระราชทานเงินเดือนตามฐานะนับว่าเป็นครั้งแรกที่ข้าราชการ

ได้รับพระราชทานเงินเดือนในสภานี้เอง พระครูธรรมโมลี (กิมเส็ง) มรณภาพ ตำแหน่งเจ้าคณะผู้ว่าวัดในหัวเมืองแขกก็ว่างลง

พ.ศ.2442 พระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระศิริธรรมมุนี (ม่วง ป.4) เป็นเจ้าคณะมณฑลนครศรีธรรมราชและมณฑลปัตตานี ประจวบเวลานั้นทางราชการได้ขยายการศึกษาของชาติออกทั่วราชอาณาจักร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระศิริธรรมมุนี (ม่วง) เป็นผู้อำนวยการศึกษาใน 2 มณฑลนี้ ด้วยอีกตำแหน่งหนึ่ง ปรากฏความตามหลังหนังสือราชกิจจานุเบกษาว่า วันที่ 12 มีนาคม รศ.118 (พ.ศ.2442) เจ้าคุณมณฑลได้ไปจัดการศึกษาที่วัดมุจลินทวาปีวิหาร เมืองหนองจิก ตั้งโรงเรียนภาษาไทยขึ้นเป็นครั้งแรกเรียกว่า โรงเรียนเพ็ชรธาภิบาล นุกุลกิจ วันที่ 19 พระองค์มาถึงวัดตานีนรสโมสร และให้เจ้าเมืองจัดตั้งโรงเรียนขึ้นชื่อว่า โรงเรียนสุนทรวิทยาทาน โดยอาศัยศาลาวัดเป็นที่เรียน (ตามชื่อพระยาตานี, พระยาพิทักษ์ธรรมสุนทร)

พ.ศ.2446 พระครูพิพัฒน์สมณกิจ (สุข) เจ้าคณะใหญ่เมืองตานี มรณภาพแล้ว เจ้าคณะมณฑลได้ย้ายพระสมุห์เมิน วัดลำพญามาเป็นเจ้าอาวาสวัดตานีนรสโมสรและตั้งให้เป็นผู้รักษาการตำแหน่งเจ้าคณะเมืองปัตตานีต่อมา และได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระครูพิพัฒน์สมณกิจที่สังฆปาโมกข์เจ้าคณะใหญ่

เมืองตานี

เมื่อพระครูพิพัฒน์สมณกิจ (เมิน) มรณภาพแล้วเจ้าคณะมณฑลได้ย้ายพระครูบุญ วัดมะหิงษาราม เจ้าคณะแขวงปะนาเระไปเป็นเจ้าอาวาสวัดตานีนรสโมสร และเป็นผู้รักษาการในตำแหน่งเจ้าคณะเมืองตานีต่อมา และได้สมณศักดิ์เป็นพระครูพิพัฒน์สมณกิจ (บุญ) ตำแหน่งเสมอที่สังฆปาโมกข์เจ้าคณะมณฑลปัตตานี ได้ปฏิบัติกิจการในคณะสงฆ์น้อยใหญ่มากมาย

ครั้นถึงพ.ศ.2458 ทางราชการได้ส่งยุบเลิกเจ้าคณะมณฑลทั่วพระราชอาณาจักร ตั้งแต่นั้นมาเจ้าคณะมณฑลปัตตานีก็ว่างไปคราวหนึ่ง คณะสงฆ์ต้องไปรวมขึ้นกับเจ้าคณะหนใต้ ซึ่งเวลานั้นพระพรหมมุนีเป็นรองเจ้าคณะปักษ์หนใต้

พ.ศ.2459 เมื่อไม่มีเจ้าคณะมณฑล สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสสกลมหาสังฆปริณายกเสด็จตรวจการคณะสงฆ์ในมณฑลภาคใต้ ทรงเห็นว่าครั้นไม่มีเจ้าคณะมณฑลก็เลยไม่มีเจ้าคณะใดมาดูแล จึงโปรดให้มอบหน้าที่เจ้ามณฑลปัตตานีให้สมุหเทศาภิบาลผู้สำเร็จราชการมณฑลเป็นผู้บัญชาการ คือเป็นคนกลางในระหว่างเจ้าคณะปักษ์กับเจ้าเมืองทั้งหลาย ดังสำเนาข้อความที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าทรงประทานกระแสพระดำริไปยังกระทรวงธรรมการเพื่อให้เสนาบดีปฏิบัติตามพระราชดำริสั่งการคณะไปยังเจ้าหน้าที่ดังต่อไปนี้

ที่ 15/2883

กระทรวงธรรมการ

วันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ.2459

เสนาบดีกระทรวงธรรมการ ขอประทานกราบทูลนายพันเอกสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรม-
ขุนลพบุรีราเมศวร อุปราชมณฑลพายัพได้

ด้วยสมเด็จพระมหาสมณะ ประทานกระแสพระดำริมายังข้าพระเจ้าว่าคณะมณฑลปัตตานีอยู่ห่าง
ไกลเจ้าคณะปักษ์ จะบัญชาการตรงขึ้นเจ้าคณะจังหวัดไม่สะดวก สมควรจะมอบสมุหเทศาภิบาลให้บัญชาการ
คือเป็นคนกลางระหว่างเจ้าคณะปักษ์และเจ้าคณะจังหวัดทั้งหลาย เช่น ได้จัดมาแล้วในมณฑลพายัพ และ
มณฑลอุดร จึงโปรดเกล้าฯ ขอใ้หมอบเจ้าหน้าทีเจ้าคณะมณฑลปัตตานี ให้สมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการ
มณฑลปัตตานี บัญชาการให้มีใบบอกเรียนพระพรหมมุนีเจ้าคณะรองผู้แทนเจ้าคณะปักษ์หนได้และฟังคำสั่ง
ของท่าน

ตามระเบียบเดิมที่ใช้มณฑลพายัพนั้น คือ เจ้าคณะมณฑลอยู่ในกรุงเทพฯ ถึงคราวออกตรวจการ
คณะสงฆ์ต้องเสียเวลามากระหว่างไปและกลับไม่มีเวลาพอที่จะตรวจการงานในท้องถิ่นให้ทั่วถึง สมเด็จพระ
มหาสมณะเจ้าจึงทรงพระดำริแก้ไขเพื่อให้สะดวกให้ได้ประโยชน์มากขึ้น จึงโปรดเกล้าฯ ใ้หมอบหน้าทีเจ้า
คณะมณฑลพายัพให้สมุหเทศาภิบาลบัญชาการมีใบบอกกราบทูลเรียนปฏิบัติโดยตรงและรับกระแสรับสั่งไป
จัดการคณะสงฆ์การงานก็เจริญขึ้นตามลำดับ ครั้นต่อมาเจ้าคณะมณฑลอุดรลาออก จึงโปรดเกล้าฯ ใ้หมอบ
หน้าทีให้เจ้าคณะมณฑลอุดรให้สมุหเทศาภิบาลอีกมณฑลหนึ่งการงานทั้งสองมณฑลนั้นก็ได้รับผลดีตลอดมา
ส่วนมณฑลปัตตานีก็ประดุจเดียวกันต่างแต่มณฑลนี้ขึ้นตรงต่อเจ้าคณะปักษ์หนได้ เพราะฉะนั้นขอฝ่า
พระบาทได้โปรดแจ้งแก่สมุหเทศาภิบาลมณฑลปัตตานีทราบด้วย เพื่อปฏิบัติราชการทางคณะสงฆ์ให้เป็นไป
ตามกระแสพระดำรินี้

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าฯ

มหาอำมาตย์โท พระยาธรรมศักดิ์มนตรี

ประทับตราเสมอธรรมจักรน้อยมาเป็นสำคัญ

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรี
ราเมศวร อุปราชมณฑลพายัพได้ ทรงประทาน
คำสั่งถึงมหาเสวกโทพระยาเดชาวิชิต สมุหเทศาภิบาล
สำเร็จราชการมณฑลปัตตานีที่ 4/11 ลงวันที่ 1 เดือน
กันยายน พ.ศ. 2459 แจ้งความให้อารชนาเจ้าคณะ
เมืองมณฑลปัตตานีมาประชุมนมัสการเรื่องให้ทราบว่
เมื่อเจ้าคณะจังหวัดเจ้าคณะเมืองมีกิจการที่จะร้อง

เรียนแก่เจ้าคณะปักษ์ก็ขอให้ทำลิจิตยื่นต่อสมุห-
เทศาภิบาล สมุหเทศาภิบาลจะได้นำเสนอพระ
พรหมมุนีผู้แทนเจ้าคณะปักษ์หนได้ตามประสงค์
เสมือนหนึ่งสมุหเทศาภิบาลเป็นเจ้าคณะมณฑล
ปัตตานีคณะที่ 3 ก็ว่าได้

พ.ศ.2460 สมเด็จพระมหาสมณะเจ้า
พระองค์นั้นให้ยุบคณะมณฑลลงเป็นเจ้าคณะจังหวัด

ปัตตานี เลื่อนพระครูสุภารพิทักษ์ วัดสำเภาเซยเป็น เจ้าคณะจังหวัดปัตตานี มีตำแหน่งสูงกว่าเจ้าคณะ จังหวัดชั้นสามัญแต่ต่ำกว่าตำแหน่งเจ้าคณะมณฑล ยุกเจ้าคณะเมืองหนองจิกลงเป็นเจ้าคณะแขวงคูดง ยุก เจ้าคณะเมืองสายบุรีลงเป็นเจ้าคณะแขวงตะลุบัน ยุก เจ้าคณะเมืองยะหริ่งลงเป็นเจ้าคณะแขวงยามู ยุกวัด ในเมืองตานี ยะลาและรามันห์ ลงเป็นแขวงเรียกว่า แขวงจังหวัดยะลา (เวลานั้นพระครูพิพัฒนสมณกิจ (บุญ) มรณภาพแล้ว พระครูเนียม (พระครูสังฆวินัย) เป็นผู้รักษาการแทน) ยุกเจ้าคณะเมืองบางนราลงเป็น เจ้าคณะแขวงบางนรา

พ.ศ.2460 พระครูพิพัฒนสมณกิจ (บุญ) มรณภาพหลังครองตำแหน่งมาได้ 13 ปี พระครู เนียมวัดคูดงรักษาการแทนได้ 3 ปีก็มรณภาพ ทาง คณะสงฆ์มีได้ตั้งพระเถระรูปใดเป็นเจ้าคณะเมือง

ครั้งถึง พ.ศ.2475 ทางราชการได้ยุบมณฑล ปัตตานีลงเป็นจังหวัดขึ้นกับมณฑลนครศรีธรรมราช จังหวัดต่าง ๆ ในมณฑลปัตตานีเดิมจึงขึ้นตรงต่อ มณฑลนครศรีธรรมราชด้วย ปัตตานีก็เป็นจังหวัด หนึ่งในจำนวน 70 จังหวัดซึ่งมีคณะกรรมการจังหวัด ร่วมกันบริหารราชการในส่วนภูมิภาคขึ้นตรงต่อ กรุงเทพมหานคร และในปีนี้อเองเจ้าคณะมณฑลได้ ย้ายพระครูวิจิตรคณานุกรักษ์ (เกตุ ป.4) วัดเลียบ เจ้า คณะแขวงเมืองสงขลามาเป็นเจ้าคณะจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส พระครูวิจิตรได้ย้ายพระครูสโมสร สิทธิการเจ้าอาวาสวัดตานีนรสโมสร ไปดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดนิกรชนาราม (วัดหัวตลาด) ใน พ.ศ.2476 หลังจากอยู่วัดตานีนรสโมสร 13 ปี

พ.ศ.2477 พระครูวิจิตรคณานุกรักษ์จึงมาอยู่ วัดตานีนรสโมสรและได้เลื่อนสมณศักดิ์ขึ้นเป็นพระ ราชาคณะมีนามตามสัญญาบัตรว่า “พระญาณ โมลี- ธรรมวาทีสุนทรสังฆปาโมกข์” ต่อมาทรงพระกรุณา

โปรดเกล้าฯ เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะจาก ชั้นราชเป็นชั้นเทพ เป็นพระเทพญาณโมลียังดำรง ตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดปัตตานี ในบั้นปลายชีวิต ท่านบริจาคสิ่งของ (เช่น พระพุทธรูป) และสมบัติที่ ท่านมีทั้งหมดให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี รวมทั้งให้เงิน 2 ล้านบาท เพื่อสร้าง พิพิธภัณฑ์ “พระเทพญาณโมลี” ทางมหาวิทยาลัย จึงขอสมณศักดิ์ให้เป็นชั้นธรรม คือ พระธรรมโมลีใน พ.ศ.2534

พระธรรมโมลีชราภาพเพียงใดก็ยังปฏิบัติหน้าที่ จนมรณภาพ เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ.2540 รวม อายุได้ 101 ปี 7 เดือน 11 วัน ก่อนมรณภาพท่าน ได้ให้ทุน 5 ล้านบาท ตั้ง “มูลนิธิพระธรรมโมลี” เพื่อ ใช้เงินจากดอกเบี้ยยเป็นทุนแก่นักศึกษาของ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ทุนละ 5,000 บาท ทั้ง ไทยพุทธ และไทยมุสลิม การที่ท่านมีอายุยืนถึงร้อย ปีกว่านี้นับว่าเป็นพระสงฆ์ที่มีอายุยืนองค์หนึ่ง และ บรรพชาอยู่ในพุทธศาสนายาวนานถึง 81 พรรษา เป็น เจ้าอาวาสอยู่วัดเดียวติดต่อกันถึง 64 ปี ล้วนเป็น สถิติที่น่าสำรวจดูว่าท่านติดอันดับหนึ่งของประเทศ ไทยหรือไม่

ใน พ.ศ.2540 พระมหาจรินทร์ ปญญาวโร ได้ รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดตานีนรสโมสรเป็นองค์ที่ 6 **ทำเนียบเจ้าอาวาสวัดตานีนรสโมสร**

1. พระครูพิพัฒนสมณกิจ (สุข)
พ.ศ.2430-2446
2. พระครูพิพัฒนสมณกิจ (เมิน)
พ.ศ.2447-2453
3. พระครูพิพัฒนสมณกิจ (บุญ)
พ.ศ.2454-2460
4. พระครูสโมสรสิทธิการ (แก้ว)
พ.ศ.2461-2476

5. พระธรรมโมลี (เกตุ ติสสโร)
พ.ศ.2477-2540
6. พระมหาจรินทร์ ปญญาวโร
พ.ศ.2541 รักษาการเจ้าอาวาส

การพัฒนาวัดตานีนรสโมสรสมัย พระธรรมโมลี

1. การสร้างโรงเรียน เมื่อสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงเสด็จมาฉลองศาลาการเปรียญที่วัดบางน้ำจืดก่อนเสด็จกลับรับสั่งให้พระยาเมืองตานีสร้างโรงเรียนสอนภาษาไทยแห่งที่สอง (หลังจากได้รับสั่งให้พระยาเพชร ภิบาลสร้างที่เมืองหนองจิกเป็นแห่งแรกแล้ว) โรงเรียนสมัยนั้นให้ใช้ศาลาวัดตานีเป็นที่เรียน ทรงตั้งชื่อว่า “โรงเรียนสุนทรวิทยาทาน” ต่อมาได้เปิดสอนชั้นมัธยมทำให้มีนักเรียนมากขึ้นและไม่มีสนามให้เด็กเล่น ทางราชการจึงย้ายโรงเรียนไปอยู่คนละฝั่งกับวัดตานี อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของสนามศักดิ์เสนีได้ชื่อใหม่ว่า “โรงเรียนเบญจมราชูทิศ” ส่วนโรงเรียนในวัดตานีได้ให้เทศบาลเมืองปัตตานี โดยเปลี่ยนชื่อว่า “โรงเรียนเทศบาล 2” ในปัจจุบัน

2. สมัยพระเทพญาณโมลีเป็นเจ้าอาวาสมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญคือ การสร้างโบสถ์ใหม่โดยรื้อศาลาจตุรมุขที่เจ้าเมืองเจ็ดหัวเมืองและกรมการเมืองใช้ทำพิธีตักน้ำพิพัฒน์สัตยา (การอ่านพระราชโองการพร้อมน้ำแช่หอก ดาบ เสรีพิธิให้ทุกคนดื่มถวายความจงรักภักดีต่อพระเจ้ากรุงสยาม) ในการรื้อนี้พระยาพิบูลพิทยาพรรค (ทอง กุปตาสา) ธรรมการมณฑลสมัยนั้นและราษฎรมาคัดค้านพระเทพญาณโมลีท่านเห็นว่าศาลาจตุรมุขทรุดโทรมมากและอยู่ในทำเลที่เหมาะสมจะสร้างพระอุโบสถประกอบด้วย พิธีตักน้ำพิพัฒน์สัตยาก็ไม่ได้ปฏิบัติมานาน ท่านยืนยันว่าควรสร้างตรงนั้น จึงได้ก่อสร้าง

พระอุโบสถโดยมีหลวงรัตนมนตรี (อดีตนายอำเภอมายอ) เป็นแม่งาน โบสถ์สร้างแบบทรงไทย กว้าง 9 เมตร ยาว 17 เมตร มีศิลาจารึกที่ศาลาที่ถูกรื้อ ซึ่งทำนมหาคลิ่งรามชมโม เกือบไว้ราว 10 แผ่น เป็นหินอ่อนจารึกอักษรด้วยลายทอง ท่านเจ้าคุณให้ไปติดไว้ในผนังโบสถ์ใหม่ 4 แผ่น เป็นพระอุโบสถที่อยู่ปัจจุบัน

3. การสร้างห้องแถวในที่ธรณีสงฆ์ เนื่องจากอาณาเขตวัดสมัยก่อนไม่แน่นอน มีการตัดถนนปัตตานีภิรมย์เลียบแม่น้ำปัตตานีจากตลาดจีนตัดผ่านถนนอาเนาะรู (ซึ่งเป็นถนนจากวัดหัวตลาดผ่านตลาดจีน) ถนนมายอ ถนนฤดี ถนนปริดาตัดถนนพิพิธ ไปออกตำบลจะบังติกอ ซึ่งเป็นถิ่นที่ชาวไทยอิสลามอาศัยมาก ถนนนี้ตัดผ่านที่วัดทำให้วัดตานีต้องสร้างกำแพงตามแนวถนน ส่วนริมน้ำก็ยังเป็นที่วัด ซึ่งเป็นธรณีสงฆ์ในปัจจุบันมีแปลงโฉมที่ 2452 เนื้อที่ 1 ไร่ 1 งาน 53 ตารางวาเศษ ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นเขตของวัดปัจจุบัน โฉมที่ 2451 ตำบลอาเนาะรู อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เนื้อที่ 7 ไร่ 1 งาน 38 ตารางวาเศษ พระญาณโมลีได้สร้างห้องแถวในที่ธรณีสงฆ์ และรื้อกำแพงวัดสร้างห้องแถวให้คนเช่าอยู่ทั้ง 2 ข้าง ประตูวัด

4. พบเศียรพระพุทธรูปขนาดใหญ่ จากการขุดดินในที่ลุ่มหลังวัดคือ ทางทิศตะวันออกซึ่งติดกับที่ดินของตำรวจในบริเวณบ้านพักของเจ้าหน้าที่ตำรวจพบเศียรพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ส่วนองค์พระหาไม่เจอ คุณนายสร้อยทอง วัฒนาโยกร ช่างทำองค์พระแล้วถวายพระมหาเคลื่อนเจ้าอาวาสวัดบาเจาะและประดิษฐานอยู่ในอุโบสถวัดบาเจาะจนถึงปัจจุบัน

สมัยยังเป็นมณฑลสมุทรเทศาภิบาลได้สร้างถนนปริดาเพื่อเชื่อมถนนของกรมทางสายปัตตานียะลา (ต่อมากรมทางได้ให้ชื่อว่าถนนสิโรรส

เพื่อเป็นเกียรติแก่นายช่างสุบิน สีโรรส ซึ่งเคยมาดูแลถนนใน 3 จังหวัดภาคใต้-ผู้เขียน) เมื่อสร้างถนนปรีดานั้น ทางวัดไม่มีอาณาเขตแน่นอนที่ริมถนนด้านติดกับบริเวณวัดจึงมีผู้จับจองสร้างห้องแถวหมด มีแต่ตรอกเล็กๆ จากถนนปรีดาเข้าวัดได้เท่านั้น

ทางทิศใต้ของวัดติดที่ทำการตำรวจ ถัดไปเป็นเรือนจำประจำจังหวัดซึ่งหันหน้าสู่ถนนพิพิธถนนนี้สร้างโดยกรมทางหลวงแผ่นดิน กว้าง 30 เมตร ตามมาตรฐานของกรมทางหลวง (ถนนสายนี้รับการจราจรจากสะพานเดชานูชิตซึ่งสมัยก่อนเป็นสะพานไม้ข้ามแม่น้ำปัตตานีทาด้วยสีแดงจึงเรียกว่า “สะพานแดง” ต่อมากรมโยธาธิการมาสร้างเป็นสะพานคอนกรีต ตั้งชื่อว่า “สะพานเดชานูชิต” สร้างเมื่อ พ.ศ.2469 ทำให้รถทุกชนิดผ่านจากถนนเดชาข้ามไปถนนพิพิธได้สะดวกจากสะพานตรงไปด้านขวามือเป็นที่ทำการไปรษณีย์ ซ้ายมือเป็นเรือนจำ ซึ่งอยู่ใจกลางเมือง จนมีคำพูดล้อๆ กันว่า “เมืองตานีนี้ดี เข้าถึงกลางเมืองก็เจอคุก” คำล้อนี้หมดไปเมื่อคุณเจริญ สุวรรณมงคล เป็นนายกเทศมนตรี ทางจังหวัดโดยคุณชาญ พันธุ์เจริญ ได้ให้ที่ดินหนึ่งร้อยไร่เศษเพื่อสร้างเรือนจำใหม่ในปี พ.ศ.2506 และได้ถนนลาดยาง จากถนนนาเกลือไปเรือนจำ ในปี พ.ศ.2507 ที่ดินของเรือนจำเดิมซึ่งตกเป็นของรัฐบาลได้พัฒนาโดยสร้างอาคาร 3 ชั้น ขึ้น (จากโรงแรมสันติสุขมาถึงร้านตัดผมฟูจิ ด้านถนนปัตตานีภิรมย์ติดสถานีตำรวจได้สร้างโรงพยาบาลนตร์ปัตตานีราม และห้องแถว 2 ชั้น ด้านที่ติดทำการของสถานีตำรวจ)

5. วัดตานีนรสโมสร ได้ยกฐานะเป็นวัดหลวง เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2509 การทอดกฐินก็เป็นกฐินหลวง โดยจังหวัดจะมอบให้สถาบันต่างๆ

ผลัดกันมาทอดกฐินหลวงที่วัดนี้ทุกปี

6. มีการสร้างศาลาการเปรียญใหม่ใหญ่โตสมเป็นวัดหลวง เพื่อจะได้ทำศาสนพิธีต่างๆ ได้สะดวก เมื่อพระธรรมโมลีมรณภาพก็ทำพิธีรดน้ำพระราชทานที่ศาลาการเปรียญที่สร้างขึ้นใหม่แทนศาลาการเปรียญเดิม กว้าง ยาว 16 เมตร โดยท่านขุนช้าง-พันธุภักดี และคุณนายสร้อยทองร่วมสมทบเงินจำนวนหนึ่งแสนบาทในการสร้างศาลาดังกล่าว

7. สร้างหอระฆัง โดยใช้ทุนของวัดและท่านขุนช้าง-พันธุภักดี ช่วยออกทุนด้วย มีบัวบรรจุอุฐิของคุณสารัตถ์ วัฒนายากร อยู่ด้วย

8. สร้างโรงเรียนนักธรรม โดยรื้อโรงเรียนเดิมที่แม่แอ้งเกี่ยวสร้างไว้ ออกแล้วสร้างใหม่เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก กว้าง 10 เมตร ยาว 20 เมตร โรงเรียนนักธรรมนี้พระและเณรช่วยกันสร้างโดยท่านสมุห์แห่ง เป็นแม่่งาน

9. สร้างกุฏิพระและเณรเป็นคอนกรีตโอบกอบบริเวณด้านหลังจนสุดอาณาเขตวัดทางด้านทิศตะวันออก หลังศาลาการเปรียญมีถนนคอนกรีตติดต่อถึงกันหมด พระมหาจรินทร์ เจ้าอาวาสคนปัจจุบัน ก็พักอยู่บริเวณเดียวกับพระเณรทั่วไป โดยอยู่กุฏิหลังซ้ายสุด

10. ได้มีการสร้างหลวงพ่อดวงที่วัดตานีนรสโมสร โดยพระมหาคสังกรมมโมเป็นผู้ผูกดวง วันเวลาทำพิธีพระเครื่องรูปสมเด็จพระโคง (หรือสมเด็จพระราชมนูญบาลีคุณูปจารย์) การสร้างหลวงพ่อดวงเหยียบน้ำทะเลเจ็ด ได้ฤกษ์ทำเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2505 ณ อุโบสถ วัดตานีนรสโมสร โดยพระเทพญาณโมลี เจ้าอาวาสมานั่งเป็นประธานทุกคืน 3 คืนเต็มๆ หลวงพ่อดวงวัดตานีนรสโมสร ซึ่งท่านมหาคสังกรมมโมเป็นผู้จัดทำ เรียกชื่อพระว่า “พระเครื่องสมเด็จพระโคง เหยียบน้ำทะเลเจ็ด” เป็นแบบพระพิมพ์

เชื่อว่า พระที่มาร่วมทำพิธีปลุกเสกมีท่านสงฆ์ ไชยสาโร เจ้าอาวาสวัดพะโคะและพระรูปอื่นที่ท่านมหาคลังนิมนต์มาทำพิธี พระสงฆ์เจ้าคณะตำบลและเจ้าคณะอำเภอ สวด 12 ด้านาน ภาณวาร ภาณยักษ์ 3 คีน นิมนต์พระจากวัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ สวด พุทธาภิเสก ท่านพ่อดำ วัดกระ อำเภอสทิงพระ ท่านเกรียง ศักดิ์สิทธิ์พระอาจารย์หมุนวัดเขาแดง จากพัทลุง สวดบริกรรมคาถาศักดิ์สิทธิ์ ได้พระพิมพ์ จำไม่ได้ว่าที่หมื่นองค์ ให้ท่านสงฆ์ ไชยสาโรสองหมื่น องค์ และรูปปั้นสมเด็จพระโคะองค์ใหญ่เท่าตัวจริง ซึ่งชาวบ้านเอาบรรจุธูปแก้กลับวัดพะโคะ จังหวัดสงขลา เงินจากการเช่าสมเด็จพะโคะ ใช้ในการบำรุงวัดพะโคะ ส่วนของวัดตานีนรสโมสรใช้บำรุงสำนักเรียนบาลี วัดตานีนรสโมสร

ผู้อุปถัมภ์และกรรมการสร้าง

1. ท่านขุนธำรง-พันธุภักดี
2. คุณนายสร้อยทอง วัฒนายากร
3. คุณดิเรก คณานุรักษ์ นายกเทศมนตรี
4. นายวิทยา ยูวชิต
5. คุณแยม นาคแดง
6. ดาบตำรวจคำริ สุวรรณละออง
7. คุณแม่โสภิต วัฒนานิก
8. คุณแม่ศรีน้อย พึ่งรัศมี
9. แม่เป้า, แม่บี้ โลหะวิจารณ์

นอกจากพระพิมพ์แล้ว ได้ทำพระบูชาสูง 6 นิ้ว หน้าตักกว้าง 4 นิ้ว สองมือชนกัน มีลูกแก้วอยู่ กลางนิ้วมือทั้งสองเข้า ให้วัดพะโคะไปหนึ่งเข้า เงินที่ได้ซ่อมแซมวัดพะโคะซึ่งทรุดโทรมมากให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์

ขอขอบคุณถึงการสร้างหลวงพ่อทวดครั้ง

แรกที่พระมหาคลัง งามชมโมเป็นผู้หาฤกษ์ คือฤกษ์ ดีในปีมะเมีย จ.ศ.1316 ค.ศ.1954 ตรงกับวันที่ 11 พฤษภาคม 2497 ซึ่งคุณอนันต์ คณานุรักษ์ ได้ตั้งผู้เขียนเป็นกรรมการสร้างด้วยผู้หนึ่ง การหล่อพิมพ์นั้น คุณวิทยา คณานุรักษ์ ได้ตั้งผู้เขียนเป็นกรรมการสร้างด้วยผู้หนึ่งการหล่อพิมพ์นั้นคุณวิทยา คณานุรักษ์ ทำแบบพิมพ์โดยอาศัยแรงอธิษฐานจิต ขอให้ทำแบบพิมพ์เหมือนองค์จริง ผู้ปั้นบอกว่าเห็นภาพพระเศียรค่อนข้างใหญ่ พระองค์ผิวดำ พระบาทหรือขาโดช่วงหนึ่งเมื่อผิวดำท่านมีสีดำ คุณอนันต์ คณานุรักษ์ จึงไปเอาแร่สีดำจากเหมืองแร่ของท่านมาปนรวมกับเนื้อว่านด้วย นอกจากนั้นยังให้พระมหาคลังไปเอา (1) ตะไคร่น้ำที่ขึ้นฐานเจดีย์วัดพะโคะ (2) เอาทรายในรอย พระบาทที่ชะง่อนหินวัดพะโคะที่สมเด็จพระโคะเหยียบไว้ ก่อนที่จะเหาะไปพร้อมกับสามเณร 1 องค์ สุนัข 1 ตัว ไปทางทิศอาคเนย์ (ตรงกับเมืองเก่าปัตตานี) เมื่อวันเพ็ญ เดือน 6 (300 กว่าปีแล้ว) (3) ไปเอาใบต้นชะเมาที่ผูกเปลให้เจ้าปูนอน (ชื่อตอนเป็นเด็กของสมเด็จพระโคะ) (4) ใบต้นเถียบที่ ผังรกเจ้าปู่อยู่ติดชายวัดเจดีย์หลวง (5) ใบต้นยางที่ สมเด็จพระโคะปักไม้เท้า ไว้แล้วเกิดต้นยางลำต้นคดเหมือนปลายไม้เท้าฤกษ์

เอาทั้ง 5 อย่าง มาตำผสมกันกับว่าน 108 ชนิด แล้วผสมดินดำจากเหมืองแร่คุณอนันต์ เมื่อตำและ กวนให้เนื้อว่านติดกันแน่นเป็นเนื้อเดียวได้ใส่น้ำเต้าอ้าว คลุกให้ทั่ว แล้วใส่แม่พิมพ์ทิ้งให้แห้ง แกะออกโดยใช้ไม้หรือเหล็กแบนงัดที่ได้ฐานพระพิมพ์ ได้ครั้งแรก 5,000 องค์ รูปพระติดดี แต่ส่วนเล็ก ๆ ขององค์ พระไม่ชัด เช่น จมูก ปาก มือขวา มือซ้ายไม่ทับกัน จึงต้องเซ็ดแม่พิมพ์ด้วยน้ำมันกันเนื้อว่านติดพิมพ์ การสวดครั้งแรกสวดในโบสถ์มุงจากวัดข้างให้ การปลุกเสกครั้งแรกมี

1. ท่านอาจารย์ดำ ตีสโร จากสทิงพระสงขลา
2. ท่านอาจารย์สงค์ โฆสาโร จากสทิงพระสงขลา
3. ท่านอาจารย์ทิม รมมจโร เจ้าอาวาสวัดข้างไห้
4. พระมหาคิ่ง รมมชโม เจ้าอาวาสวัดตานีนรสโมสร

การปลูกเสกนำโดยการสวดมนต์ 7 คำนาน สวดคาถาไสยศาสตร์ และนั่งบริกรรม แล้วพิมพ์ต่อได้พระหลายหมื่นองค์ เข้าพิมพ์เริ่มชำรุด จึงเออว่านที่เหลือนั้นพระบูชาเนื้อว่าน 2 องค์ โดยคุณวิทยา คณานุรักษ์ ได้ปั้นพระบูชาไว้ 2 องค์ใหญ่ได้ให้ผู้เขียนไว้บูชา องค์เล็กให้แก่ศึกษาธิการอำเภอโคกโพธิ์สมย์นั้น (นายเวศ โฆชะโก) หลวงพ่อทวดองค์ใหญ่นี้ เมื่อจะทำพิธีปลุกเสกรุ่นหลัง ๆ คุณอนันต์ คณานุรักษ์ มาขอยืมไปตั้งเป็นประธานในพิธีหลายครั้ง องค์ที่อยู่กับผู้เขียน 44 ปี มานัน รูปองค์ฐานกว้าง 6.5 นิ้ว ความสูงของตัวฐานสูง 2.5 นิ้ว นั่งอยู่บนบัวหงาย ความสูงของบัวหงาย 1 นิ้ว ตัวองค์พระหน้าตักกว้าง 6 นิ้ว สูง 7.5 นิ้ว รวมความสูงจากองค์พระถึงฐาน 10.5 นิ้ว

การสร้างพระรุ่นที่ 2 สร้างเป็นจำนวนมาก แต่ไม่ครบ 84,000 องค์ พระที่สวดในรุ่นที่ 2 และรุ่นต่อไป เป็นพระจากปัตตานี สวดทุกรุ่น ที่ปลุกเสกมี

1. พระครูวิสัยโสภณ (ทิม รมมจโร) เจ้าอาวาสวัดข้างไห้
2. พระโสภณธรรมคุณ (ปลัดเนื่อง)

- เจ้าอาวาสวัดนาประดู่
3. พระครูชัมภักโกศล (นอง รมมภูโต) เจ้าอาวาสวัดทรายขาว

ท่านอาจารย์นอง เจ้าอาวาสวัดทรายขาว ก็เคยจัดสร้างและปลุกเสกหลวงพ่อทวดวัดทรายขาว เพื่อหาเงินสร้างศาลาการเปรียญเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหยกองค์ใหญ่เท่าตัวคนที่ได้มาจากเมืองโบราณที่อำเภอยะรังและตกทอดมาถึงวัดทรายขาวในปัจจุบัน

ผู้เขียนได้เล่าเรื่องวัดบางน้ำจืดในแง่มุมต่างๆ ตามที่ทราบโดยคำบอกเล่าของพระยาพิบูลพิทยาพรรค อดีตกรรมการ และเจ้าคุณพระปริยัติวารการ (ท่านมหาคิ่ง) ที่กรุณามันท์กัประวัติวัดตานีนรสโมสรพร้อมประวัติย่อสมเด็จพระเจ้าพะโคะส่งมาให้พระมหาจรินทร์ (รักษาการเจ้าอาวาสวัดตานีนรสโมสรองค์ปัจจุบัน) ให้ยืมหนังสือการปกครองคณะสงฆ์ เมืองมณฑลปัตตานี และลำดับเจ้าคณะตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พิมพ์ไว้เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพพระวุฒิชัยธรรมธาดา อดีตเจ้าคณะอำเภอปะนาเระ ซึ่ง ช.แสงมณี ปัจจุบันตชนบทรวบรวมไว้เมื่อ 3 มีนาคม 2510 รวมทั้งได้สอบถามท่านผู้รู้เกี่ยวกับวัดตานีนรสโมสร เช่น คุณสมพร วัฒนายากร ท่านศึกษาธิการ จังหวัดจบ พลฤทธิคุณสวัสดิ์ แสงทอง (ส.น.จ.ศ.ช.ปน.) คุณอัศวิน หะวิเกตุ ลูกศิษย์กัณภูมิพระธรรมโมลี ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ข้อมูลทำให้บทความ “จากวัดบางน้ำจืดถึงวัดตานีนรสโมสร” สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

